

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton. ~ ~
~ ~ Előfizetési ár: egész évre 28 korona, fél-
~ ~ évre 14 korona. ~ ~ Egyes szám ára 60 fillér. ~ ~

~ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium:
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Új úton.

Amit előre lehetett látni, bekövetkezett: az ország kormányzását a forradalmi pártok eddigi koalíciójától átvette a kommunista párttal egyesült szociáldemokrata párt.

Nem feladatunk, különösen nekünk, mint egyházi lapnak, hogy e változás okaival és szükségességének kérdésével foglalkozzunk, de viszont merőben lehetetlen magát a tényt elmélkedés tárgyává nem tenni. A korszakalkotó változás ugyanis igen mélyen érinti az egyházak eddigi helyzetét is, — számot kell tehát vetnünk azokkal a feladatokkal, melyek a változott viszonyok közt reánk várnak. Az újkorszak az egyház és állam azonnali teljes szétválasztásának, az oktatásügy államosításának s a vallás iskolai tanítása megszűntetésének kora.

Gyarló képmutatás, a hatalmon levők irányában szolgálékü szineskedés volna azt mondani, hogy bármelyik egyház, akár a haladásra legképesebb is, örül ma ennek a változásnak. Az egyház emberekből áll s az emberek nem szoktak örülni annak, ha helyzetük kevésbé kényelmessé válik. Azt pedig nem lehet tagadni, hogy a nagy változás az egyháznak egyben-másban talán túlságosan kényelmessé vált életmódját fáradságosabbá teszi.

Viszont azonban igen nagy kicsinyhitűség volna egyházunk létét és életképességét féltetni a változott viszonyok miatt. A haladó eszmék ellenségeinek kitalálása az, hogy a szociáldemokrácia üldözi a vallást. Csak az elmét akarja felszabadítani minden korlától, a vallásos hit által reárákottól is. Csak az embereknek pusztá engedelmessegre kötelezettségét hirdető egyház az, mely a szociáldemokráciának nem kedves, mert törekvésével ellenkezőt tanít. A mi reformált vallásunk, mely a vizsgálódás szabadságának közzöni lételet, a mi egyházunk, mely alapelvei szerint nem ismer parancsolni jogositottakat és csak engedelmeskedni köteleseket, nem áll szemközt a szociáldemokráciával. Nem egyszer kifej-

tetem, ismétlem most is, hogy a mi reformált egyházunk, bármennyire a kettős isteni kijelentés alapján áll, elvei szerint közelebb van a szabadgondolkodókhoz, mint olyan keresztyén egyházakhoz, melyek a maguk fundamentomává nem a szabadságot, hanem a tekintély tiszteletét tették.

Már ezért is megnyugvással fogadhatja minden reformált egyház a politikai szabadságnak minden terjedését s az emberi jogoknak minden növekvését. Ha pedig nem felejtkeznek el — sajnos, de sokszor elfelejtkeznek, — keresztyén mivoltáról, megemlékezvén a felséges tanításról: mindnyájan egy atyának gyermekei vagytok, buzgó hálaadással kell hogy dícsérje Istent, ki az ő egyenlő gyermekei közt a testvéri egyenlőséget megnövelte.

Különösen pedig a mi magyar református egyházunknak, mint egésznek, nem lehet oka keseregni az idők változásán. Azok, — magánosok és testületek, — kik az új viszonyok közt nagy vagyonok elvesztését sirathatják, nem csoda, ha elbúsulnak. Ám a mi egyházunk, valljuk meg, nem sokat veszít. Majd hogy rá nem lehet alkalmazni a régi verset: Mit búsúlsz kenyeres, mikor semmid sincsen? A mi egyházunk nem volt dédelgetett gyermeke a régi Magyarországnak s a legrosszabb, ami érheti, hogy — az újnak sem lesz az.

De egyházunk élete, haladása sorsán búsulni akkor sincsen ok. A tisztán szociálista kormány azért vette át az ország sorsának intézését, mert különben az ország túlnyomó nagyrésze idegen uralom alá került volna. Debreczentől nyugatra öt kilométerig, tehát majdnem a Tiszáig, nem lett volna Magyarország. Kikerült volna magyar imperiumából az egész Tiszántúl, — Erdéllyel együtt a magyar kálvinistáknak nagyobbik fele. A csehek is rátették kezüket sok oly területre, melyek ős kálvinista magyar vidékek.

A szociálista kormány arra vállalkozott, hogy Magyarországot megmenti az idegen imperiálisták uralmától. Ebben minekünk, magyaroknak, kál-

vinistáknak, minden erőnk megfeszítésével támogatnunk kell. Mi magyarok voltunk mindig és magyarok akarunk maradni. Akkor, mikor magyar kormányzat és idegen uralom közt van a választás, mi köztünk egyetlen egy sincs, aki habozás nélkül a magyar mellé ne állna. Mindegy, hogy ki az a magyar ember, mindegy, hogy milyen elvek szerint kormányoz, csak magyar legyen, ne idegen elnyomó. Ha az idegen zsarnokság veszedelmétől megszabadultunk, ráérünk egymás közt megbeszélni kívánságainkat. Különösen meg, mikor épen vallásiakban is türelmetlen a fenyegető idegen uralom.

Hogy az egyház elveszíti veteményes kertjeit, az iskolákat, az bizonyára a legtöbbször okoz fájdalmas érzést. Am erre elkészülhettünk már eléggé. Senki sem tagadhatja, hogy a közoktatás valójában állami feladat s jól tudjuk, köztünk is számosan voltak, kik évek hosszú sora óta a közoktatás államosításának szükségességét hirdették. Ez a változás mindenestre igen közel jövőben bekövetkezett volna forradalom nélkül is.

Bizonyára vannak, kik attól tartanak, hogy az egyház anyagi okokból nem tudhat megélni, elveszítvén minden állami támogatást. Ezek aggodalmát nem osztom. Sub pondere crescit palma. A mi egyházunk több, mint háromszáz esztendőn át élt Magyarországon állami támogatás nélkül, sőt az állami hatalmasok rosszakaratával küzdve. Mégis jobban teljesítette addig feladatát, mint akkor, mikor előlépett a — hogy úgy mondjam: „magyar királyi“ egyházak sorába.

Átmenetileg kétségkívül lesznek nehézségek, különösen lesznek az egyházi funkcionáriusok javadalmának kiszolgáltatása körül. Szegény kálvinista papoknak nagy dolog, hogy elesnek kongruától, állami korpótléktól, családi pótléktól, sőt esetleg a szoros értelemben vett egyházi javadalomtól is. Ha azonban ehhez a változáshoz előkészülhetnek: sokkal kevesebb a panasz.

Az állam hajójának kormányánál ülők bizonyára megtalálják a módját, hogy a kálvinista papság ne maradjon kenyér nélkül s végezhesse a maga munkáját komolyan, lelkiismeretesen az éhenhalás veszedelme nélkül. Ezt kérjük is, de reméljük is.

A szociálista kormányzat minden embernek tisztességes megélhetést kíván biztosítani. Semmiképp sem fog kivételt tenni a kálvinista papokkal, kik úgyis, mint a kultura munkásai, úgyis, mint mintaszerű családapák, minden időben kiváló érdemeket szereztek a magyar társadalom jobba, műveltebbé, demokratábbá válásában.

Kun Béla.

Evangelíomi egyházak világszövetsége.

A háború alatt sokszor lehetett hallani, hogy ez a világháború a maga rettenetességeivel a vallásnak s közelebbről a keresztyén vallásnak esődjét jelenti. Míg a vallásellenes irányzatok követői hivatkozva mutattak rá arra, hogy a vallás nem tudta a háború borzalmait megakadályozni, sőt alig tudta mérsékelni is, a vallásos lélek megszegyenüléssel volt kénytelen elismerni, hogy azok a magasztos elvek, melyeket a keresztyén vallás hirdet, nem tudtak úgy meggyökerezni a lelkekben, hogy egy ilyen borzalmas háborúnak kitörését megakadályozhatták volna.

A vallás esődjéről beszélni azonban éppoly helytelen volna, mint a nemzetközi szocializmus esődjéről beszélni azért, mert a szocialisták bátran és odaadással teljesítették éveken keresztül a nemzeti hadseregben kötelességüket. Úgy egyik, mint a másik vonatkozásban csak annyit mondhatunk, hogy eszméknél és elveknél erősebb hatóerők tették lehetetlenné a háború elkerülését s mindannak a szenvedésnek megakadályozását, mely ennek nyomában fakadt.

Minden habozás nélkül el kell azonban ismernünk, hogy az egyházakat mulasztás terheli a tekintetben, hogy nem korábban kezdték érvényesíteni azokat az eszméket, melyek letéteményeseiül tekintik magukat oly irányban, hogy mindazt a bajt és szenvedést, melyet egy háború szükségképeni következmények gyanánt magával hord, megelőzhessék. Korábban kellett volna minden erejüket arra fordítani, hogy megteremtsék azt a légkört, amely államférfiaknak és népeknek egyformán lehetlenné tegye egy ilyen borzalmas háború felidézését. Pedig erre nem hiányoztak a biztató előjelek, hiszen a Hágában tartott békekonferenciák, magának a hágai békepalotának fölépítése azt mutatták, hogy államférfiak és jogászok körében is megérlelődik az a nézet, hogy a nemzetek közötti véres összeütközésnek pártatlan döntőbíróóságok útján vegyék elejét. Itt kellett volna az egyháznak is a maga erkölcsi befolyását érvényesíteni s annak, amit államférfiak jogi téren megalkotni akartak, meg kellett volna adni az erkölcsi fundamentumát.

Fájdalom, az egyházak későn ébredtek ebbeli kötelességük tudatára. Csak hat évvel a háború kitörése előtt, 1908-ban kezdték angol és német egyházak belátni, hogy egyházi téren nagyon kevés történt a nemzetközi béke biztosítása érdekében. Ezért látogatták meg 1908-ban a német egyházak képviselői — ezek között az egyesült német protestáns egyházak képviselői épen úgy, mint a lutheránus s római katolikus egyház képviselői — Angolországot, mint az angol egyház vezető férfiainak vendégei. A következő évben hasonló számú angol egyházi férfiú kereste fel — ismét mint a különböző egyházak képviselői — Németországot. Ezek

nek a látogatásoknak közvetlen következménye volt, hogy mind a két országban egyházi bizottságokat létesítettek a Németország és Angolország közötti barátságos viszony előmozdítására. Az angol bizottság, amelynek a canterbury-i érsek volt az elnöke, 12,000 tagot számlált, a német egyház 4000-t. Mindkét országban megvolt a törekvésnek saját organuma: Angolországban a „The Peacemaker” („A békeszerző”), Németországban „Die Eiche” („A Tölgy”).

Az ekként megindult mozgalomhoz csatlakozott Amerika is. Megállapodtak abban, hogy egyrészt minden ország egyházát igyekezzenek rábírni az oly irányban való közreműködésre, mely a különböző népek között a barátságos érintkezést előmozdítani volna hivatva, másrészt a keresztyén közvéleményt oly irányban törekvesnek munkálni még, hogy a nemzetközi viszályok elintézése ne fenyegetés vagy háború, hanem meggyőzés és jog útján történjék. Amerikai részről egy fejedelmi adomány lehetővé tette, hogy ez érdemben nemzetközi gyűléseket is tartsanak az egyházak, melyeknek egyelőre csak ideiglenes jellegük lett volna és pedig a protestáns egyházak Konstanzban, a római katolikus egyház Lüttichben.

Az időközben kitört háború szétzavarta a Konstanzban egybegyűlteket és megakadályozta a lüttichi gyűlés megnyitását. Az egyházak a maguk munkájával későn jöttek, hogy a világháborúk ezen legiszonyúbbjának kitörését meggátolják.

Az erre irányult mozgalom e rövid áttekintése kétségtelenné teszi, hogy az egyházak tudatára ébredtek, bár a világháborúra való tekintettel későn, kötelességüknek, hogy az emberiség legszentebb javait erkölcsi közreműködésükkel fenntartani segítsék. A háború alatt nemesak a pápa részéről, de a különböző protestáns egyházak részéről a béke érdekében tett kísérletek — ezek között magyarhoni református egyházunk részéről is ily irányban tett kísérlet — fájdalom, eredménytelenek maradtak s a háború a maga rettenetességeivel folyt tovább, hogy az ajkakra csalja azt a mondást, hogy a vallás csődött mondott.

Most, hogy a kinokban vergődő világ békekötés után eseng, most, hogy a lelkek a háború okozta nyomás alól kezdenek felszabadulni, sürgetőbben lép az egyházak elé az a követelmény, mint valaha, hogy teremtsék meg a valláserkölcsei eszmék buzgó terjesztésével azt a légkört, mely egy újabb háború kitörését megakadályozni alkalmas legyen. Az evangéliumi egyházak világszövetsége már a háború alatt is ily értelemben működött. Célja az volt, hogy a népek között a jó egyetértést az egyházak segélyével hozza létre és erősítse meg. Ez a cél a békekötés után épen úgy megmarad, mint ahogyan a világszövetség tagjai előtt lebegett a háború alatt. Ez a cél méltó törekvését képezheti minden egyes egyháznak s az egyház minden tagjának s ezt a célt csak az egyházak vállvetett közös munkájával lehet elérni.

Ebből a közös munkából ki kell venni részét a mi magyarhoni protestáns, közelebbről református egyházunknak is. A világtól való elzárkózottságunk, különösen a háború alatt, lehetetlenné tette, hogy csatlakozzunk azokhoz a törekvésekhez, melyek ezt a célt főképp semleges államokban a meggyőzésnek oly hatásos fegyvereivel igyekeztek megvalósítani. Most, hogy egyelőre ugyancsak a semleges külfölddel, de remélhetőleg minél hamarabb az ellenséges külfölddel is megnyílik az összeköttetés és szorosabb kapcsolat lehetősége, nem szabad haboznunk s a magunk részéről is meg kell tennünk mindent, hogy egyháztársadalmi úton bekapcsolódva abba a nagy organizmusba, melyet e cél megvalósítása utáni törekvés hozott létre, mi is megtegyünk a magunk részéről minden lehetőt.

Az evangéliumi egyházak világszövetségének kimutatásából némi megszegyenüléssel kell látnunk, hogy e szövetség önálló orgánumokkal s önálló képviselőkkel rendelkezik Amerikában, Angolországban, Németországban, Franciaországban és Olaszországban épügy, mint a semleges Dániában, Németalföldön, Svédországban, Norvégiában, Svájcban, sőt Finnországban is. Rajta kell lennünk, hogy a legközelebbi gyűlés Magyarországot is, a magyarhoni református egyházat is, mint tagját üdvözölhesse s ezért egyháztársadalmilag meg kell nekünk is teremteni azt a szövetet, mely az evangéliumi egyházak világszövetségének eszméit magyar földön, nemzetünk nyelvén szolgálja. **Dr. Antal Géza.**

Közélet

Az egyetemes papság egy gyakorlati példája.

Ruszka-Krajna északi pontján, hol már az orosz-szal esata dúlt, közel a határhoz van a dolhai missziókörnekek egy pontja: Ökörmező, az egész nagy ruthén ökörmezői járásban 40—50 ezer ruszin között 17 protestáns, ezekhez vonat nem visz, a misszionáriusnak fuvaron kell oda járnia, 60—70 klm.-nyire Dolhától. E 17 léleknek azonban van ott lelkésze a vezető járásbíró: *Bereczky László* atyánkfia személyében. A magyar református intelligencia, de általában a művelt középosztály azon ritka tagjai közé tartozik, akik minden nap bibliát olvasnak, imádkoznak. Sőt — érdekes — estenden egy-egy részt a heidelbergi kátéból is felolvas magának s úgy megy pihenni. Vasárnaponként gyakran hallják a háza előtt elmenők, hogy istentisztelet van a járásbíró kincstári lakásban: fel s alá jár a járásbíró szobájában és zsoltárokat énekel erős, érces hangján, mellyel valaha a debreczeni kántusban is énekelt, mint jogász (összes iskoláit a debreczeni kollegiumban végezte). Szerte járva az országban: magyar református egyházunknak rajongóbb szeretőjét a magyar intelligencia körében nem igen láttam. Sokat tépelődik azon (és az én magyarázatommal nem igen elégszik meg), hogy

miért nem jár ma a református úri ember templomba *minden vasárnap*, mikor ott van előtte a templom, íme, ő menne, de nem lehet, a legközelebbi református templom 68 klm.-nyire van tőle. Van egy ilyen kijelentése: „ha valamilyen egyházi tisztre megválasztanának, többre becsülném, mintha táblabíróvá léptetnének elő”. Nevezett hívem a reformáció jubileumára egy egyház fundáló alapot akart összehozni a 17 protestánstól 1917-ben, sikerült neki Isten segédelmével ezek között s Dolhán 2 lélek segítségével több mint 1000' koronát összehoznia. Nem érdektelen az alábbi adakozásra való felhívását elolvasni:

„Atyámfiai az Úrban!

Istenünk mindenható kegyelme épen nekünk engedte megérni azt az örömet, hogy az elmúlt év végén református egyházunk 400 éves fennállását ünnepelhettük.

Ha távol is a központoktól, hol hitsorsosainknak ezrei egyszerű, de épen azért minden gondolatot csak az Istenre összpontosító templomainkban énekkel és imákkal adtak hálát és örvendeztek az Úrnak azért, hogy igazi apostoli, jézusi egyházaink visszaállítását megengedte. — mi is, kik itt a határszáron magyar véreinktől és hitsorsosainktól távol, idegen népfaj és más hit követői közé szórva élünk, — bizonyára örömmel és hálával eltelve gondoltunk és gondolunk arra a különös kegyelemre, amely minket is születésünkkor, sőt már az előtt, ezen egyház tagjaivá választott és tett. (Ap. Cs. 11²³, 16⁸, Róm. 8²⁹⁻³⁰, Gal. 1¹⁵, Ef. 2¹¹.)

Nem rontja örömünket — az időnek immár távoli kódébe vészett — az a sok könny, siralom, panasz és szenvedés sem, melyet egyházunknak és hitűnkre büszke elődeinknek császároktól, királyoktól, egyházi és világi hatalmasságoktól, börtönökben, gályákon, száműzetésekben és máglyákon, itthon és távol szenvedni kellett.

Hiszen az üldözők íme mind elmúltak. Nincs még emlékezetük sem, de az üldözöttek és szenvedők neve és tettei ma is szomorú öröm, fájdalmas, de büszke emlékként él minden református lelkében, jeléül ama jézusi mondás igazságának: „Ég és a föld elmúlnak, de az én beszédeim semmiképen el nem múlnak!” (Máté 24³⁵.)

Mégis mit találunk, ha **most** körülnézünk? Nem vetik már börtönbe, nem küldik gályákra vagy máglyákra s nem száműzetésbe a protestánst, nem fosztják már meg erőszakkal s olykor királyi paranccsal — ad majorem ecclesiae et Dei gloriam —, bár jelek szerint ma is szívesen tennék ezt, nincs ma térítés nyilvános erőszakkal, földesúri hatalom címén vagy üldözéssel; de ahelyett, mint a lopók éjszakán (2. Pét. 2¹⁰), mint a bárányok közé a farkas, úgy közelget és furakodik az egyesek eltérítése s az egyház és hit megbontása végett a nyáj közé hízélgéssel, ígéretekkel, rábeszéléssel, szemfényvesztő beszédekkel és ceremóniáival egyfelől a régi üldöző hatalom, a régi, az elhagyott egyház, másfelől a minden hitnek, szépnek, jónak, igaznak, Istennek, Jézusnak, hazának örök ellensége a sátán, az ördög, ama régi kígyó, a vallástalanság. (Jel. 12⁹.)

Ha azt akarjuk — és van-e csak egyetlen református is, ki ne akarná, hiszen reformátusnak lenni egyúttal annyi, mint igaz, hazáját mindenek felett szerető magyarnak lenni —, hogy hitűnk továbbra is a régi fényvel világítson és melegítsen ezer és ezer magyart; ha azt akarjuk, hogy egyházunk továbbra is őrizhesse a magyarságot s legyen továbbra is a magyarság, a nemzeti szabadság védője s olykor utolsó menedéke is; ha azt akarjuk, hogy az őseinktől annyi vérről és szenvedéssel őrzött és megszentelt s reánk hagyott drága örökség kezünkön s közvetlen utódaink kezén meg ne semmisüljön; ha azt akarjuk, hogy utódaink által az ősköz nem méltó, hitvány elődökül ne tekintethessünk: akkor nekünk is össze kell fognunk, szerény tehetségeinkhez képest mindent el kell követnünk, hogy a drága örökség anyagi erő hiányában össze ne omoljék, a meglevő egyházak erősítsenek, sőt ahol szükséges, újak építhetessenek, nehogy ahol nélkül, vagy az ahol rozoga lévén, elragadoztassanak a bárányok.

Arra gyengék és erőtlenekek vagyunk, hogy mi magunk és most létesítsünk magunknak egyházat itt. De arra erősek vagyunk, ha van bennünk Isten és egyházunk iránti szeretet, ha nemcsak szánkkal közelgetünk Istenhez, hanem szívünk sincs távol Tőle (Ésaiás 29¹³), hogy megvessük az alapot, a belső szegletkövet (Ef. 2²⁰) ahhoz az épülethez, melyben majd évtizedek s talán század múlva egy új jubileum ünnepén utódaink hálával gyűlhetnek össze itt, a „magyar hit szerint” imádni az Istent, igaznak vallani azt a fundamentomot, mely felvetetett a világ fundamentomának felvetetése előtt, amelyen kívül mást senki nem vethet, — a Jézus Krisztust! (Ap. Cs. 28¹⁶, 1. Kor. 3¹¹.)

Az ellenség immár a kapuk előtt. Azért míg időnk vagyunk, tegyük jót mindenkivel, különösen pedig a mi hitűnk eseléseivel. (Gal. 6¹⁰.) Az alkalmatosságot áron is megvegyétek. (Ef. 5¹⁶.)

Ez okokon erre a célra leendő adományozásra hívlak fel most benneteket atyámfiai az Úrban!

Létesítsünk alapot, melyből egykor református Sionunknak itt házat építhetünk, vagy más egyházaknak — magunk és utódaink megterhelése nélkül — segílyt nyújthatunk a következő küzdelmekhez, mert nem a fiak gyűjtenek az atyáknak, hanem az atyák a fiaknak. (2. Kor. 12¹⁴.)

Ti maradjatok meg azokban, melyekre őseitek példája által tanítottatok (2. Tim. 3¹⁴) s gondoljátok meg, hogy aki tudna jót cselekedni s nem cselekszi, bűnös az (Jakab 4¹⁷), gondoljátok az elődökre, kik sokkal nehezebb anyagi és társadalmi viszonyok között oly sok egyházat alapítottak és tartottak fenn;

Vegyétek példát a bibliai szegény özvegyről, ki utolsó filléreit tette a templom ládjába. (Márk 12⁴³.) Vessetek bőven, hogy akként arathassatok (2. Kor. 9⁶) s higgyétek el, aki Istennek ad kölcsön, pénzét legjobban helyezi el, mert a jókedvű adakozót szereti az Isten. (2. Kor. 9⁷.)

Atyámfiak! a jótéteményekben meg ne restüljétek (2. Thess. 3₁₃), hogy jól szolgáljandván, jó méltóságot szerezzetek magatoknak (1. Tim. 3₁₃), hogy mintegy kincset magatoknak, jövőre való jó fundamentumot szerezzetek. (1. Tim. 6₁₉)

Én hiszem, én tudom, hogy hívásom nem lesz kiáltó szó a pusztában!

Lelki szemeim immár örömmel látják készülni az Úrnak, hitünknek útát (Ésaiás 40₃₋₅), amelyen hogy vezessen benneteket Isten, szívemből kívánom.

Az irgalmasság, békesség és szeretet bőségesen adassék Néktek! (Jud. 2.)

Szerető atyátokfia az Úrban

Ökörmező, 1918

Bereczky László,

járásbíró,
a missziói kör világi elnöke.

Közlő:

Benkó Victor,

dolhai református missziói lelkész.

Halottaink.

Illyés Endre.

Szemét lezárta a halál, mely a megboldogultat hirtelenül és váratlanul ragadta el. Hült tetemei immár Balmazújváros földében nyugsznak, de jóemléke továbbra is él szívünkben.

Született 1862. évi június 12-én papi családból Fehérgyarmaton. A gyermeket szülői gondosan nevelték 7 éves koráig, amikor atyai nagybátyja, a költő pap Illyés Bálint magához vette, hogy vele Kisujszálláson végeztesse el elemi és gimnáziumi tanulmányait... innen elküldte az ifjút Iglóra a VII. és VIII. osztály tantárgyainak tanulására. Majd Debreczenbe ment a theologia hallgatására; ennek végeztével előbb köztanító, majd segédtanár lett a híres főiskolában, amelynek egy évig szeniora is volt. Az Alma Mater anyagi támogatása mellett egy évig a berlini egyetemen tanult, honnan néhány hónapi külföldi utazás után hazatérve, Debreczenben segédlelkészi állást nyert. Itt csaknem 3 évig működött. Ez idő alatt a felsőbb leányiskolában vallás-és énektanári teendőkkel is meg volt bízva. Majd a mezőberényi egyház választotta meg lelképásztorául. Itt válthatta valóra ifjú terveit, házastársul nyervén néhai H. Kiss Albert debreczeni lelképásztor Lenke leányát, akivel példás, boldog családi életet élt mind haláláig. Négy gyermekkel áldotta meg őket az Isten, akik közül már csak Endre és Ferenc van életben, akik méltán és vigasztalhatatlanul sirathatják mély gyászba borult édes anyjokkal együtt a jó apát. Berényből 8 évvel később — 1898-ban — a balmazújvárosi magyar református egyház választotta meg lelkészéül. Rengeteget dolgozott, sokat fáradt és alkotott, amíg ide jutott. Elmondható róla Horatiussal: „Multa tulit fecitque, sudavit et alsit.”

Puritán életének és lelkészi képességeinek méltá-

nyoltatásában gyakorta volt része. Az egyházi közpályán is szépen haladt: volt tanügyi választmányi tag, egyházmegyei jegyző, tanácsbíró.

Szószeri beszédeit az evangéliumi tartalom, hivatásos előadás és a közvetlenség jellemezték, ezért gyakoroltak azok oly építő és üdvös hatást gyülekezetének hallgatóira. Adminisztrátori képessége bámulatos és eredményes volt... Az egyházi tisztviselők lakásai, a templom tetőzete és villámhárítója, az iskolaépületek és azok rendezése mind az ő buzgó tevékenységéről tanúskodnak. Az előző időkből felgyűlt sok egyházi adósságot tapintatos vezetésével hamarosan törlesztette. A templomkertet, a temetőket rendeztette; az orgonát átalakította. Munkaképességének alapja és magyarázata az ő nemes szociális érzéke volt. Fáradozására a hitbizományi birtokból tekintélyes bérletet nyertek gyülekezetének mezőgazdasággal foglalkozó tagjai s ez nyitott előtte új adózási forrást.

De nemcsak külsőleg, hanem belsőleg is épített ő. A fel-feltünetezett baptistáskodókat lelképásztori prudenziával és gondoskodással szándékuktól visszatartotta. A világháború miatt szűkölködők javára többször gyűjtést rendezett; ezért a Vörös Kereszt Egylet helyi fiókjának elnökéül választott meg. A közügyek iránt szintén melegen érdeklődött, sőt szolgálta is azokat oly eredménnyel, hogy a személyéhez fűződött tisztelet jeléül megválasztották hajdúvármegyei törvényhatósági bizottsági taggá. Hogy mennyire szívén viselte e nagy ember helységünk ügyét, azt igazolja szívszélhűdés következtében történt halála előtt tett nyilatkozata is. Egyházi elfoglaltsága miatt ugyanis nem mehetvén el a földosztásról tárgyaló községi képviselői gyűlésre, amikor az e tárgyban hozott határozatokat a főjegyzőtől megtudta, lelkesedéssel így szólott: „Hála legyen a jó Istennek! Újvárosnak jövőjét megalapozottnak látom.” Sajnos, mar a bekövetkezett pillanatban kilehelte lelkét. Láttam átszellemült arcát, miután lelke visszaszállt a Teremtőhöz, aki adta volt azt.

Sokoldalú teendői mellett szakított időt arra is, hogy bizonyosságot tegyen írói hivatottságáról. Kicsoda nem ismerné a Garzó-féle Biblia magyarázatos vállalatban a római levélről és János III. leveléről írott gyakorlati lelkészeti dolgozatait és kicsoda nem olvasta volna jeles cikkeit a Debreczeni Protestáns Lapban és a Lelkészi Tárbán. Írói talentumáról tanúskodnak önálló lelkészi munkái is, úgyszintén a különféle újságokban megjelent politikai cikkei. Igazán sokat dolgozott szóval, tettel, cselekedettel, hatott példájával és életével mindig és eredményesen. Most már pihen. Legyen csendes siri álma; idvezült lelke dicséri az Urat. Mi pedig gyászolva, de egyszersmind háladatos szívvel és kegyelettel őrizzük áldott emlékét.

Varga Antal,
tanító.

Takács József berettyószéplaki lelkipásztor, volt egyházmegyei tanácsbíró, 1848—49. nyugd. honvéd-huszárörmester életének 86., lelkési szolgálatának 63. évében, folyó hó 8-án hosszas szenvedés után meghalt. A boldogult hű pásztor 60 esztendeig szolgált a berettyószéplaki gyülekezetben, mint példakép a hazaszereteten, a vallásban és családi életben. Elhunytát fiai: Takács Lajos nagyboesköi lelkésztársunk és Takács József zilahi tb. főszolgabíró gyászolják.

Legyen áldott emlékezete!

Különfélék.

Az egyház és állam szétválasztását folyó hó 22-én az akkori forradalmi kormányzótanács kimondotta. Elhatározta továbbá, hogy az egyházi és felekezeti célokra szóló kényszeradózást eltörli. Ezeknek az elvi megállapodásoknak a részleteit későbbi határozatok fogják körvonalozni.

A lakodalmak kezdenek olyanná válni, mint a kánai menyekző. Jézus ihlete hatja át a lelkeket. Így Dr. Kutassy Sándor debreczeni ügyvéd és Tegdes Margit. lakodalmuk alkalmából 200 koronát küldtek a Kálvineumnak. Szabó Sándor és Dézsi Margit debreczeni ifjú polgári pár pedig a hagyományos menyasszonytánc 420 korona összegnyi pénzét az egyházkerületi hadiárva háznak adományozta. Az iskolákból kitagadott vallás így kezdi a családban építeni a templomot. Egyre több-több fog megépülni a lelkekben. A vallást ne féltsük. Isten ajándéka. Ember pótolhatatlan szüksége. *L—t.*

Fekete Könyv. Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája (Tevél, Budapest, IX. Lónyay-utca 4/c. II. em.) Fekete Könyvben gyűjti össze az oláhok, szerbek, csehek viselt dolgait és sok ezer példányban fogja terjeszteni külföldön, hogy az egész világ megismerje őket.

A Debreczeni Protestáns Irodalmi Kör folyó hó 22-én tartott Protestáns Estélyen a Kántus hangulatos, szép éneke után Dr. Pokoly József egyetemi tanár olvastott fel alapos tanulmányt az egyház és állam szétválasztásáról. Felolvasó helyesen mutatott rá arra, hogy az egyház hatása megtalálható a történelmi idő legelején s amikor az állam szervezkedni kezd, neki lett szüksége az egyház támogatására, nem megfordítva. Az állam és egyház kölcsönviszonya későbbben, amint az államban több egyházfelekezet keletkezett, az államvallás kialakulásához vezetett, amikor is az állami támogatásban nem részesült felekezetek az autonomia élvezete mellett ki voltak téve az állam részéről jövő elnyomatásnak és üldözésnek. Ez a körülmény vetette fel a minden egyházra alkalmazandó egyforma bánásmód megvalósítását: vagy minden egyház részesüljön állami támogatásban, vagy minden egyház legyen szabad a szabad államban. Az egyház céljai elérésére, rendeltetése teljesítésére az utóbbi módozat a helyes;

mivel azonban nálunk az egyházak és az állam között többszörös anyagi érdekelttség van, az állam és egyház szétválasztásának rögtöni megvalósítását kezdeményeznünk és a következményekért a felelősséget vállalnunk nem lehet feladatunk. Ha azonban a szétválasztás az állam részéről indul meg, mi készséggel elősegíthetjük ezt a törekvést egyebek mellett már csak azért is, mert egyházunk érdekét szolgáljuk vele. A nagy figyelemmel hallgatott tartalmas felolvasás után Pröhle Vilma bölcsészethallgató szavalt szépen, lelkesen, művésziesen. Az estély a Kántus énekével végződött.

A tápintézeti segélygyűjtés sikere. Addig is, míg teljes kimutatást készíthetnénk a befolyt adományokról, a kiválóbb buzgóságról tanuskodó gyűjtési munkák eredményéről a következőkben számolunk be: Hegyközesatár 200 K, Hajdudorog (604 lélek) 165 K 50 f, Hegyközpályi 135 K, Tiszarád 102 K, Királydaróc 138 K, Békéscsaba 221 K, Borossehes 121 K, Boér Károly gyűjtése és adománya Debreczen 236 K, Beregsurány 100 K, Bors 160 K, Botpalád 223 K, Csenger 740 K, Dobra 532 K, Hirip 106 K, Komádi 835 K 35 f, Oroszáza 205 K 24 f, Pusztajlak 114 K, Szinérváralja 800 K, Visk 300 K, Bakonszeg 600 K, Kispaleske 178 K, Szamosujlak 110 K, Bojt 396 K, Bere 100 K, Élesd 270 K, Nyírgelse 200 K, Iriny 278 K 75 f, Aranyosmegyes 260 K, Tiszaug 119 K, Tiszakürt 764 K 84 f, Nagylak (180 lélek) 687 K, Szilágyper Bod László lelkész 100 K, gyűjtés az egyházban 461 K, Szatmárgörbed 50 K, Nagykölcs 107 K 70 f, Dr. Baltazár Dezső püspök 1000 K. Amint lapunk múltkori száma jelezte: a gyűjtőívek bekérése május hó 1 ső napjára halasztott, azonban a végleg befejezett gyűjtés ivét és a gyűjtött összeget mielőbb beküldeni kéri az intéző bizottság.

Az evangéliumi egyházak világszövetsége című cikkünk a Dunántúli Protestáns Lap március hó 22-ik napján megjelent számában vezető helyen van közölve. Mi a kéziratot későn kaptuk kézhez, így csak mai számunkban közöljük, ajánlván azt olvasóink figyelmébe, s felhívjuk az érdeklődőket, hogy csatlakozásukat dr. Antal Géza theol. tanárnál (Pápa) jelentsék be, ki a jelentkezések alapján a további lépéseket meg fogja tenni.

Nyugtázás. Erdélyi Lászlóné lelkész-özvegy és nyolc kis árvája felsegélésére a debreczeni református egyház Kossuth-utcai templomában egyházi tisztséget teljesítő Bócsi Sándor gyűjtőívén a következő adományok folytak be: Sesztina Jenő 50 K, Máj Andor, Koszorús Ferenc, özvegy Jóna Istvánné 40—40 K, Szentkirályi Tivadar, Darvas Béla, Eröss Lajosné, Kardos László, Kövesdi Imre, özv. Balogh Istvánné, Serli Gusztáv, Haty Kálmánné 30—30 K, Uray Sándor lelkész, Zih Sándor lelkész, dr. Kesserü Lajos kuriai bíró, Polgári József, dr. Galánfi Jánosné, Budaházy Zoltán ítélő táblai bíró, Körösi Kálmán ügyvédi kamarai elnök, Katona József és neje, Gyarmaty István, özv. Zoltán Jánosné, Kontsek Gézáné, Birinyi Imréné, Tervei Tamás ügyvéd, Kontsek

Kornélné, Bányai Istvánné, Márton Imre és Márton Kálmán ügyvédek 20—20 K, Szele György lelkész, dr. Dicsőfi József lelkész, Könyves Tóth Kálmán lelkész, Vida Ilona, Papp Mariska, Fazekas Sándorné, dr. Nagy Zsigmondné, öz. Galgóczi Lajosné, öz. Harsányi Andrásné, Böszörményi Pálné, Sass Béla, Forrai Ernő, öz. Szabó Kálmánné, öz. Pinczés Imréné, öz. Jantsó Lajosné, Nagy József, Sárvári Lőrinc, Mórítz Ferencné, Munkácsi Lajosné, Vadon Sándor ügyvéd, Papp András, öz. Gyöngyösi Sándorné, Szathmári Ferenc, Erdélyi Péterné, Wolf Jánosné, Nagy Józsefné, Bacsó Dezső, Márk Endre, Kozma Ferencné, Úngvári Andorné 10—10 K, Tikos István, Nagy Gyula, Kovács Ferencné 5—5 K, öz. Vértési Lajosné, öz. dr. Legányi Gyuláné 4—4 K és Papp Ilona 2 K. Összesen 1055 K. Istennek minden áldása legyen a jó szívu adakozókon, a lelkes gyűjtőn és a segélyezetteken!

Egyházkerületi közgyűlés és bizottsági ülések ideje. (Helyesbítés.) Változott körülmények miatt a lapunk 11-ik számában közölt terminusok közül csak a közgyűlés és az ezt közvetlenül megelőző bírósági ülés és esperesi értekezlet időpontja lesz az elhalasztott terminus; a többi ülés időpontja marad az előző megállapított terminus. Eszerint tehát az *Egyházkerületi Tanügyi Bizottság április 8-án* délelőtt; az *Egyházkerületi Pénzügyi Bizottság április 8-án* délután 3 órakor; *Kollégiumi Igazgató Tanács április 9-én* délelőtt; *Népiszkolai Tanügyi Bizottság április 10-én* délelőtt lesz. Míg az *Egyházkerületi Rendes Bíróság május 6-án* délelőtt; az *Esperesi Értekezlet aznap* délután; az *Egyházkerületi Közgyűlés május 7-én* délelőtt fog megtartatni.

A Sárospataki Református Lapok helyi intézkedés szerint egyelőre nem jelenik meg.

Helyesbítés. Lapunk 10. számában a 79. lap balhasábján az alulról számított 12. és 13. sorban említett és általánosságban Nagyváradról jelzett gyűjtés összege kizárólag a nagyvárad református tanítónőképző buzgó vezetőinek és növendékeinek minden dicséretre méltó akciójának az eredménye. — Lapunk 9. számában a 68. lap jobb hasábján a felülről számított ötödik sor utolsó szava: virányai. — Lapunk 8. száma vezető cikkének az első soraiban említett író: Laboulaye.

A Debreczeni Protestáns Irodalmi Kör folyó hó 29-én, szombaton délután öt órakor a kollégium dísztermében Protestáns Estélyt rendez, amelyen dr. Tankó Béla egyetemi tanár fog előadást tartani. Az eddigelé nagy látogatottságnak örvendő estélyek közönsége bizonyára fokozott érdeklődéssel és nagy számmal fog résztvenni az estélyen.

A magyar vér hullása. A világháborúról készült legújabb statisztikai adatok azt bizonyítják, hogy az osztrák-magyar monarchiában a magyarok vérezték a legtöbbet. Ausztriában ezer emberre átlag 23·3 halott jut; Magyarországra (Horvátország és Szlavónia nélkül) 25·7; Horvátország és Szlavóniában 20·2 és Bosznia-Hercegovinában 19·1. Az egész monarchiában tehát ezer emberre 23·9 halott esik. Magyarországon a tiszta

magyar és magyar-német vidékeket érte a legnagyobb veszteség és pedig ezer emberre számítva 28; tiszta tót vidéken 23·7, román területen 23, szerbvel vegyes vidéken 22·2 és ukránokkal vegyes vidéken 11·9 volt a halottak száma. A legnagyobb veszteség az 1895—1897. korosztályokat érte, amelyek 1917. év végéig állományuk ötödét veszítették el. 1918 őszig az egész fegyverfogható férfilakosságnak (1865—1900 korosztály, körülbelül egy tizede pusztult el.

A jövő oktatásához. Folyó hó 23-án dr. Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztoshoz elment a középiskolai és főiskolai diákok küldöttsége, hogy előterjessze az ifjúság kívánságait. Kunfi népbiztos felszólította őket, hogy csatlakozzanak az illetékes szakszervezetekhez, mert a régi diákszervezeteknek nincs helye az új társadalomban. Kijelentette továbbá, hogy az érettségi vizsgákat valószínűleg talán már az idén eltörlik, de ez nem azt jelenti, hogy ezentúl nem kell tanulni, sőt éppen most kell fokozott erővel hozzálatni az önműveléshez.

Lelkészválasztások más egyházkerületekben. A felsőbaranyai egyházmegyében fekvő bissei egyház Horváth Zoltán segédlelkészt, a kazsoki gyülekezet pedig Eöry Szabó Dezső daruvári missiói lelkészt választotta meg lelképásztoraül.

A főiskolai hallgatók tanulmányi segélye. A kormány a szegénysorsú hallgatókat természetben való segélyben (lakás, élelmezés, tankönyv) részesíti. Ezt azonban csak azok kapják, akik arra való jogosultságukat kétségtelenül igazolni tudják, tekintet nélkül arra, hogy katonák voltak-e vagy sem. Akik nem kaphatnak természetbeni segélyt, március 1-től visszamenőleg pénzbeli segélyt kapnak, nőtlenek havonta 300, nők havonta 400 koronát a jelen félév végéig. A segélyösszeget az illetők akkor lesznek kötelesek az államnak visszafizetni, amikor azt saját keresetükből tehetik. Ugyanaz a gondolat ez, amely több hazai protestáns iskolában külföldi mintára mai napig megvan, hogy t. i. a kedvezményezett ifjú igyekezzék arra, hogy az Alma Maternek hála fejében térítse meg azokat az anyagi javakat, amelyeket, a szellemi értékek mellett kaptak tanulói pályájuk folyamán.

A lelkészi diploma ügyében fontos és megszívlelendő határozatot hozott a genfi lelkészegyesület, amikor kimondotta, hogy a lelkészi vizsgáknál nem a professzorok kurzusai, hanem a programmszerűen megállapított kérdések lesznek az irányadók, melyeket a vonatkozó irodalom és a gyakorlati élet tapasztalatainak figyelembe vételével a jelöltek dolgoznak ki. Oly praktikus és bölcs intézkedés, hogy annak a mi viszonyainkhoz mérten való alkalmazása felől méltó volna eszmecserét váltani.

Szerkesztői üzenetek.

P. Gy. V-s. 1. A múltnak ma nincs érdemszerző hatalya. A jelen munkájával kell igazolni az életképességet. É. A jó Isten gondviselő oltalmába vetett reménység meg nem szegyenül.

Dr. P. P. Gy-a. Értékes, tartalmas, eszméletető és élvezetes; ámde az idő túlszárnyalt fölötte.

Sz. J. T-n. Az előbbi üzenet ide is vonatkozik.

Pályázat

a nyírparasznyai református egyház kántortanítói állására.

Javadalom: 1. az egyháztól 156 korona; 2. 16 hold föld haszonélvezete; 3. lakás megfelelő mellékhelyiségekkel; 4. 1700 négyszögöl belsőség; 5. egy öl tűzifa.

Kötelessége: I—VI. osztály tanítása; kántori teendők végzése; lelkész akadályoztatása esetén annak helyettesítése.

Állás választás után azonnal elfoglalandó.

Nyírparasznya, u. p. Nagydobos, Szatmár m. 1919 március 14-én.

Fekesházy Jenő,
lelkész-elnök.

Hivatalos értesítés.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

1470—1919. szám.

Körlevél

valamennyi kebelbeli nagytiszt. lelkészi hivatalnak.

A vallásügyi miniszter 42,145—1919. február hó 25-én kelt intézkedését az alábbi szövegeben közlöm azzal, hogy az egyházi hatóságokkal szemben eszközölt rekvirálások költségeit tartalmazó kimutatásokat olyan időben méltóztassék hivatalomhoz felterjeszteni, hogy azok minden hó 10-ig az alábbiakban jelzett helyre felterjeszthetők legyenek.

Másolat. A vallásügyi magyar minisztertől. 42,145—1919. II. sz. A magyar fegyverszüneti bizottság folyó évi február hó 6-án 2040—1919. sz. alatt a következő tartalmu átiratot intézte hozzám. „A szövetségesek budapesti katonai bizottságától a következő átiratot vettük: Február 3-án kelt 1803. számú átiratára válaszolva, van szerencsém értesíteni, hogy a keleti főparancsnokság a magyar kormánnyal szemben eszközölt rekvirálások rendezését (fizetését) következőkép határozta el: „A magyar kormánnyal, valamint az elismert vagy tényleges hatóságokkal szemben eszközölt rekvirálások csak nyugta ellenében történnek. A fizetés kérdését a békekötés erre vonatkozó megállapodásai fogják szabályozni“. Kérem tehát azon összegek jegyzékét két példányban hozzám eljuttatni szíveskedjék, mely összegek, álláspontjuk szerint, a Mackensen hadsereg hadianyagának átadásából kifolyólag, a szövetségesek tartozásait képezik a magyar kormánnyal szemben. Ezen példányok egyikét aláírva, vissza fogom küldeni. Minthogy ezen válasz nemcsak a német hadianyag átadásával kapcsolatos, hanem a szövetségesek keleti főparancsnoksága által a magyar kormánnyal, valamint az elismert és tényleges hatóságokkal szemben eszközölt rekvirálásokkal kapcsolatos költségek megtérítése, illetve elszámolása tekintetében is rendel-

kezik, van szerencsénk azt javasolni, hogy a vezetése alatt álló miniszterium hatáskörébe tartozó hatóságokkal szemben eszközölt rekvirálások költségeit havonta jegyzékbe foglalva, kimutatni s e kimutatást a pénzügy-miniszter úrnak megküldeni szíveskedjék“. Ezt az átiratot van szerencsém tisztelettel oly felkéréssel közölni, hogy a böles kormányzása alatti egyházi hatóságokkal szemben netalán eszközölt rekvirálások költségeit tartalmazó kimutatásokat a *vezetésem alatti miniszterium II. ügyosztályának* címzett borítékban *ajánlva* oly időpontban méltóztassék postára adni, hogy azok *minden hó 10-ig* a jelzett ügyosztályba eljussanak. Van szerencsém tisztelettel felkérni, hogy *ezen* intézkedésem kézhezvételét külön felterjesztéssel elismerni méltóztassék. Budapest, 1919 február 25. Dr. Vass s. k. A másolat hitelül: Budapest, 1919 március 10. *Nagy János*, egyetemes konventi irodatiszt.

Debreczen, 1919 március hó 13-án.

Atyafiságos szeretettel

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

1692—1919. szám.

Valamennyi középiskola igazgatóságának.

A magyar közoktatásügyi miniszternek folyó évi február hó 27-én 42,175. szám alatt a tankerületi főigazgatókhoz intézett rendeletét alkalmazkodás végett alább közlöm.

Debreczen, 1919. évi március hó 25.

Tisztelettel

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A magyar közoktatásügyi minisztertől.

42,175/V—1919. szám.

Valamennyi tankerületi főigazgatóságának.

A háború kitörésekor a 114,811—1914. sz. rendelettel az 1914—15. tanév elején megszüntetett játékdélutánokat az ifjúság gondozása és testi nevelése érdekében újból életbe léptetni óhajtom.

Evégből a fenn hivatkozott rendeletnek a játékdélutánokra vonatkozó részét hatályon kívül helyezve, elrendelem, hogy az állami és a tanulmányalapi kath. (volt kir. kath.) gimnáziumokban és reáliskolákban mindenütt, ahol azt a helyi viszonyok és egyéb körülmények megengedik, a kötelező játékdélutánok már a folyó 1918—19. tanév április hó 1-től kezdve a 29,954—1900. sz. rendeletben körülírt módokat mellett újból megkezdődjenek.

Felhívom a főigazgatóságot, hogy jelen rendeletemet tankerületének az állam közvetlen vezetése és rendelkezése alatt álló középiskolák igazgatóságaival mihez-tartás végett közölje.

Budapest, 1919. évi február hó 27-én.

A miniszter helyett:
Imre Sándor, h. államtitkár